

**VOKAL ANSAMBLARIDA STILISTIK YONDASHUV: KLASIK,
ROMANTIK, MODERN VA KONTEMPORAR USLUBLAR**

*O'zbekiston davlat konservatoriyasi huzuridagi B.Zokirov nomidagi milliy
estrada san'ati instituti o'qituvchisi*

Jalilova Kamolaxon Shuxratjon qizi

Kalit so'zlar: klassika, pop, kontrapunkt kvartet, kvintet, simmetriya, motet.

Anotatsiya: Ushbu maqolada vokal ansambllaria stilistika, janr yo'nalishlari va shu janrlarda ijod qilgan kompozitorlar haqida so'z yuritilgan. Va undan tashqari shu janrdagi o'ziga xosliklar ularni bir biri bilan qanday jihatlar bilan farqlanishi jihatlari yoritilgan.

Vokal ansambli — bu bir yoki bir nechta vokalistlarning (kuylovchilar yoki qo'shiqchilar) birgalikda ijro etadigan musiqa guruhidir. Vokal ansambllarining asosiy xususiyati shundaki, ular faqatgina ovozlar orqali musiqani ifodalaydi, ya'ni unda asosan vokal (kuylash) elementlari bo'ladi, musiqa asboblari esa ko'pincha ishtirok etmaydi yoki minimal tarzda qo'llaniladi.

Vokal ansambllari nafaqat klassik musiqa, balki zamonaviy va pop musiqalarida ham keng tarqalgan.

Vokal ansambllarida stilistik yondashuvning turli davrlarda qanday shakllanishi va kompozitorlar ijodida qanaqa talqin qilinishi haqida qisqacha ma'lumot quyidagi tarzda taqdim etish mumkin:

1. Klassik uslub (XVIII-XIX asrlar)

Klassik vokal ansambllari asosan barokko va klassitsizm davrlarida shakllandi. Bu davrda musiqiy kompozitsiyalar ko'pincha kontrapunktik va simmetrik bo'lib, aniq va tartibli vokal texnikalarga asoslangan. Klasik vokal ansambllarida quyidagi xususiyatlar mavjud:

- **Harmoniya va kontrapunkt:** Vokalistlar o'rtasidagi kontrapunktik bog'lanishlar muhim o'rin tutadi, masalan, Mozart yoki Haydnning vokal asarlarida.

- **Klaritet va ifoda:** Klassik davrda ansambllar ko'pincha aniq va soddalashgan, lekin juda o'ziga xos vokal ifodaga ega.
- **Kvartetlar va kvintetlar:** Klasik vokal ansambllarida kvartetlar (to'rt kishilik) va kvintetlar (besh kishilik) keng tarqalgan.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Vokal ansambllaridagi yondashuv: Motsart vokal ansambllarida klassik yondashuvni mukammal darajada ifodalagan. Uning vokal asarlarida melodik chiroylik, ifodali va aniq strukturaga ega bo'lgan harmoniyalar alohida ahamiyatga ega. Mozartning vokal ansambllarida musiqaning an'anaviy shakllari saqlanib qolgan, lekin u ularni hissiy ifoda va hayotiylik bilan boyitgan. Mozartning uslubi harmonik va melodik ravshanligi, musiqaning to'g'riligi va nozik ifodasi bilan ajralib turadi. U, ayniqsa, operalarda vokal ansambllarni samarali ishlatgan, masalan, "Don Giovanni" va "Die Zauberflöte"da.

2. Romantik uslub (XIX asr)

Romantik davrda vokal ansambllarining strukturalarida va ifodalarida sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Romantik musiqada individualizm, hissiyot va dramatism yuqori o'rinda turadi. Bu davrda vokal ansambllarida quyidagi o'zgarishlar kuzatiladi:

- **Emotsional yondashuv:** Vokalistlar o'rtasidagi armonik va melodik aloqalar sezilarli darajada hissiy ifodaga ega.
- **Qattiq simmetriya yo'qolishi:** Kompozitsiyalar ko'proq erkin va dramatik bo'lib, har bir vokalistning individual ifodasi muhim ahamiyat kasb etadi.
- **Turli xil shakllar:** Romantik vokal ansambllarida ko'proq lied (germaniya musiqasi), motet, va operatik vokal shakllari uchraydi.

Franz Schubert(1797–1828)

Vokal ansambllaridagi yondashuv klassik va romantik musiqaning o'ziga xos namoyandasi bo'lib, uning vokal ansambllari musiqiy tarixda alohida o'rin tutadi. Schubertning vokal ansambllari, asosan, lirik va dramatik jihatlari bilan ajralib turadi. Uning asarlari ko'plab vokal shakllarda yozilgan: solo vokal, duet, trio, kvartet va boshqa kichik ansambl shakllarida.

Schubertning vokal ansambllariga xos ba'zi xususiyatlar. **Melodik Boylik va Emotsional Ifoda.** Schubertning vokal ansambllarida melodiylar juda boy va ifodali bo'ladi. U melodik chiziqlarni o'ziga xos ravishda yaratgan, bu esa uning vokal musiqalariga melodik boylik va emosional chuqurlik bag'ishlagan. Uning asarlarida sozlamalar va so'zlar o'rtasidagi uyg'unlik juda muhim o'rin tutadi.

3. Kontemporar uslub (XX asrning oxiri - XXI asr)

Kontemporar vokal ansambllari juda xilma-xil va ko'pincha eksperimental yondashuvlarga ega. Bu davrda musiqa nafaqat an'anaviy vokal uslublarda, balki yangi musiqiy texnologiyalar va shakllarda ham rivojlanmoqda:

- **Elektron musiqalar va vokal samplar:** Kontemporar musiqada elektron musiqalar, vokal to'lqinlar va turli effektlar qo'llaniladi.
- **Ko'plab janrlarning birlashuvi:** Jazz, pop, rok va klassik musiqa elementlari kontemporar vokal ansambllarda birlashtiriladi.
- **Multi-sensory yondashuvlar:** Vokal ansambllarida ko'pincha vizual effektlar va multimedia elementlari ham ishlatiladi, bu esa musiqa yangi shakllarini yaratadi.
- **Improvisatsiya:** Kontemporar vokal ansambllarida ko'proq improvisatsiya va spontanlik elementlari mavjud.

John Adams (1947-yilda tug'ilgan)

XX va XXI asrning eng muhim va mashhur amerikalik kompozitorlaridan biri bo'lib, uning vokal musiqasi zamonaviy musiqa innovatsion va eksperimental jihatlariga boy. Adamsning vokal asarlari ko'pincha minimalizm, ritmik dinamikalar, harmonik rang-baranglik va emotsional ifoda bilan ajralib turadi. U ko'pincha orkestra va vokalni birlashtirishda murakkab texnikalar va yangi yondashuvlardan foydalanadi. John Adamsning vokal ansambllari uchun yozgan asarlari uning musiqasining zamonaviy va eksperimental jihatlarini aks ettiradi. U minimalizm, ritmik dinamikalar, dramatism, va orkestral-chor musiqani birlashtirgan vokal asarlari bilan tanilgan.

Xulosa:

Vokal ansambllarining stilistik yondashuvlari davrlar bo'yicha o'zgarib, turli

musiqa janrlari va yo'nalishlarida yangi ifodalar va texnikalarni kashf etdi. Klasik uslubning an'anaviy va tuzilgan strukturalaridan romantik va modern uslublarning erkin, hissiy va eksperimental ifodalari orqali kontemporar musiqa barcha imkoniyatlari kashf etilmoqda. Har bir davr o'zining xususiyatlari va o'ziga xos vokal yondashuvlari bilan musiqa rivojlanishiga katta hissa qo'shgan.